

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-65>

УДК 336.025-049.5

СУЧАСНА ПАРАДИГМА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

MODERN PARADIGM OF THE MANAGEMENT MECHANISM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY

Балабаниць Анжеліка Володимирівна

доктор економічних наук, професор,
Маріупольський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8009-119X>

Мацука Вікторія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Маріупольський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0953-8769>

Balabanyts Anzhelika, Matsuka Viktoriia

Mariupol State University

Метою даної статті є розробка концептуальної основи механізму управління фінансово-економічною безпекою держави. В статті уточнено поняття «механізм управління фінансово-економічною безпекою держави», визначено його сутність і призначення. Запропоновано структуру механізму управління фінансово-економічною безпекою та розкрито сутність його елементів. Визначено напрямки національної економічної політики та стратегічні завдання забезпечення економічної безпеки держави; проаналізовано принципи та основні функції механізму управління фінансово-економічною безпекою. Наукове дослідження дозволило визначити шляхи інтеграції теоретичних узагальнень у сучасний механізм управління фінансово-економічною безпекою держави. Запропонований механізм сприяє реалізації регулятивної функції в системі фінансово-економічної безпеки держави задля гарантування стану захищеності.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека держави, національні економічні інтереси, механізм управління фінансово-економічною безпекою, структура механізму, функції управління стратегія національної фінансово-економічної безпеки.

For the modern economic development of Ukraine as an independent state, its establishment as a subject of the international economic community is extremely important, especially important issues are ensuring sustainable socio-economic development, improving living standards, forming a mechanism to counter internal and external threats. Thus, the basis for the effective development of Ukraine's economy is to ensure its financial and economic security, which is a reliable basis for the development of entrepreneurship, manufacturing and services in the country. The purpose of this article is to develop a conceptual framework for the mechanism of state financial and economic security. The article clarifies the concept of "mechanism for managing the state financial and economic security", defines its essence and purpose. The structure of the financial and economic security management mechanism is proposed and the essence of its elements is revealed. The directions of the national economic policy and strategic tasks of ensuring the economic security of the state are determined; The principles and main functions of the financial and economic security management mechanism are analyzed. Scientific research has identified ways to integrate theoretical generalizations into the modern mechanism of management of state financial and economic security and identify the main problems of its provision. Thus, for the implementation of the regulatory mechanism to ensure financial and economic security, it is necessary to overcome some legal, structural and organizational, procedural, personnel, technological and resource issues. The proposed mechanism contributes to the implementation of the regulatory function in the system of financial and economic security of the state to ensure security. The success of ensuring protection against threats and challenges depends on how effectively these components of the mechanism will function. Thus, the mechanism of management of financial and economic security of the state includes elements that are united by a common goal, and a characteristic feature of their totality is the relationship and interaction. Coordinated interaction of all elements of the mechanism of financial and economic security management will ultimately guarantee the effective functioning of the entire national economy and its economic growth.

Keywords: state financial and economic security, national economic interests, management mechanism of financial and economic security, structure of the mechanism, management functions strategy of national financial and economic security.

Постановка проблеми. Для сучасного економічного розвитку України як самостійної незалежної держави, утвердження її як суб'єкта системи міжнародного економічного співтовариства особливо актуальними проблемами є забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, підвищення рівня життя населення, формування механізму протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. Отже основою ефективного розвитку економіки України є забезпечення її фінансово-економічної безпеки, яка є надійним підґрунтям розвитку підприємництва, виробничої сфери та сфери послуг у державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Науковою основою вирішення цих важливих державних завдань виступають передусім теоретичні напрацювання, які містяться у працях [1–7], аналіз яких дозволив зробити висновок про необхідність запропонувати можливі шляхи інтеграції теоретичних узагальнень у сучасний механізм управління фінансово-економічною безпекою держави та виявлення основних проблем її забезпечення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної роботи є розробка концептуальної основи механізму управління фінансово-економічною безпекою держави на основі аналізу та переосмислення існуючих теоретичних підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз фінансово-економічної літератури дозволив встановити, що дослідженню поняття «механізм управління фінансово-економічною безпекою» у науковій літературі приділялося недостатньо уваги. Враховуючи неоднозначність підходів до цього трактування, вважаємо за необхідне запропонувати власне визначення, яке базується визначень понять «фінансова безпека підприємства» та «механізм управління», і на нашу думку, більш повно характеризує цю категорію. Під механізмом управління фінансово-економічною безпекою держави ми розуміємо систему цілей, функцій, принципів, методів, завдань та інструментів управління, що взаємодіють між собою та спрямовані на створення передумов для сталого розвитку підприємства у поточному та перспективному періодах, посилення захисту його фінансових інтересів шляхом розробки та реалізації ефективної фінансової стратегії, гнучкості у прийнятті фінансових рішень, своєчасного реагування на небезпеки та загрози зовнішнього та внутрішнього харак-

теру та ефективного управління фінансовими ризиками підприємства.

У професійній економічній літературі немає також єдності щодо складових елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою держави. Так, за словами М. М. Єрмошенка, механізм забезпечення фінансової безпеки держави – системна сукупність організаційної структури, методів, технологій та інструментів, завдяки якій забезпечується фінансова безпека. Вчений аналізує структуру механізму забезпечення фінансової безпеки, яка включає: організаційну структуру, сукупність принципів та методів забезпечення фінансової безпеки, правові засади функціонування системи забезпечення фінансової безпеки; основні функції щодо підтримання фінансової безпеки на належному рівні; сукупність індикаторів фінансової безпеки; підсистеми моніторингу та інформаційного й аналітично-прогнозного забезпечення; повноваження і задачі основних суб'єктів системи забезпечення фінансової безпеки [1, с. 35–37].

За думкою Ревак І. О., механізм забезпечення фінансової безпеки України включає такі елементи: об'єкти безпеки, суб'єкти безпеки, фінансові методи, важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення. Проте, на наш погляд, ефективно управління будь-якою системою неможливо здійснити без таких управлінських інструментів, як функції управління, принципи управління, методи управління, фінансові важелі управління [2, с. 6].

До складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства на рівні суб'єктів господарювання Клименко Т. В. відносить такі складові елементи, як: об'єкти та суб'єкти управління, сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи і методи управління, організаційну структуру, нормативно-правове забезпечення, інформаційне забезпечення тощо [3, с. 340].

Основними структурними елементами механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, на думку Грибіненко О. М., є фінансова, правова, технологічна, інформаційна, екологічна, кадрова, інтелектуальна та силова складові частини, методи, засоби та інструменти впливу (платіжні, депозитні, страхові та інвестиційні) [4, с. 99]. Автор вважає доречним доповнення механізму такими важливими складниками, як фактори впливу на економічну безпеку, суб'єкти впливу, а також розширення методів і

відповідних інструментів забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Отже, незважаючи на зростання уваги до дослідження проблем, присвячених питанням розробки механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства, досі немає одностайності у розумінні змісту та структури внутрішніх складових такого механізму. Проаналізувавши існуючі підходи щодо виділення елементів даного механізму, ми вважаємо, що механізм управління фінансово-економічною безпекою повинен включати єдину систему функцій управління, заходів, форм та інструментів діяльності держави і являє собою сукупність і взаємодію суб'єктів, об'єктів, принципів, методів та управлінських підсистем, що дозволяє підвищити ефективність державного регулювання національної фінансово-економічної безпеки (рис. 1).

Становлення системи фінансово-економічної безпеки відбувається у контексті базових умов та на основі існування необхідних інститутів та інструментів, що її регулюють. Фінансово-економічна безпека країни відображає динаміку і розвиток фінансової системи, а її регулювання на державному рівні являє собою систему організаційно-правових відносин.

Механізм фінансово-економічної безпеки держави реалізується на основі розробки відповідної концепції, політики і стратегій впровадження необхідної фінансової політики, функціонування необхідних інститутів (суб'єктів) щодо забезпечення безпеки визначених об'єктів.

Стратегічними завданнями політики національної безпеки є підтримка суверенітету держави й цілісності території, національна єдність за умов розвитку демократії у суспільстві і державі, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, створення належних умов для економічного зростання, втілення європейських соціальних стандартів і підвищення рівня життя і добробуту населення.

Напрямами національної економічної політики також є покращення фінансового стану економічних суб'єктів господарювання, зростання рентабельності роботи та капіталізації їх активів. Важливими завданнями також є забезпечення детінізації економіки та припинення відтоку капіталу за межі України; вдосконалення бюджетної політики; підтримка стабільності та захист національної валюти внутрішньо й зовнішньо, захист інтересів вкладників; реалізація ефективної політики внутрішніх і зовнішніх займів.

Побудова належної системи фінансової безпеки базується на чіткому визначенні потенційних джерел загрози у різних сферах, а також потенційних ресурсів для їх нейтралізації.

При регулюванні процесів забезпечення фінансово-економічної безпеки враховуються, перш за все, інтереси держави як на національному так і міжнародному рівнях.

Пріоритетами національних інтересів у сфері економіки є:

- створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення; прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату;

- підвищення ефективності інвестиційних процесів;

- стимулювання випереджального розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв; подолання «тінізації» економіки через реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення відпливу капіталів за кордон, зменшення позабанківського обігу грошової маси;

- здійснення виваженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень та ін.

Водночас фінансово-економічна безпека знаходиться під впливом численних внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз. Тому регулювання наявної системи фінансової безпеки передбачає виявлення і систематизацію подій і явищ, здійснення яких може становити загрозу (пряму або опосередковану) різним суб'єктам фінансово-економічної безпеки чи елементам фінансово-кредитної сфери. Існування внутрішніх загроз пов'язано із незавершеними організаційно-правовими, адміністративними та інституційними перетвореннями у фінансово-кредитній сфері, нестабільністю політичної системи.

У Стратегії національної безпеки України [8], елементами якої є політична, економічна, інформаційна, енергетична, екологічна тощо безпеки, визначено основні внутрішні загрози національної економічної безпеки, а саме: монополія та олігархія; ресурсовитратність та низькотехнологічність виробництва; відсутність чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного та науково-технічного розвитку України, а також ефективних механізмів концентрації ресурсів для досягнення таких цілей; відсутність сформованих внутрішніх ринків збуту і надмірна залежність від зовніш-

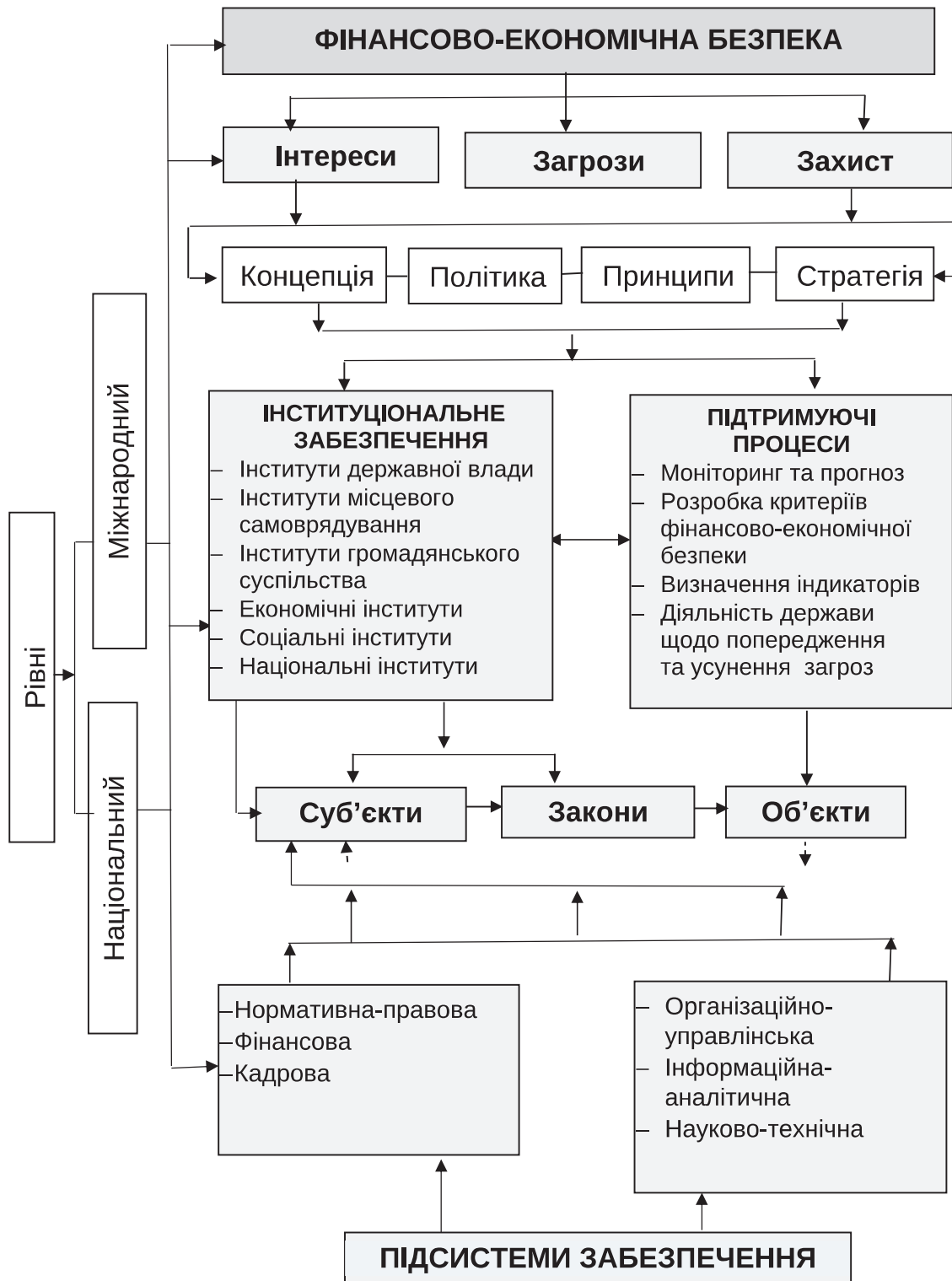


Рис. 1. Механізм управління фінансово-економічною безпекою

Джерело: розроблено автором [7, с. 43]

МЕНЕДЖМЕНТ

ніх; безробіття; втрата територій та людського потенціалу тощо.

Зовнішні виклики і загрози фінансовій безпеці держави пов'язані з неостаточною визначеністю України у геополітичному просторі, у процесах інтеграції; з обмеженим доступом

до міжнародних фінансових ринків, накопиченням зовнішнього боргу.

Концепція фінансово-економічної безпеки базується на пріоритетних цілях і завданнях досягнення безпеки, шляхах та методах їх забезпечення, що повинні безумовно відо-

бражати значення фінансів у соціальному і економічному розвитку країни.

Фінансово-економічна безпека можлива завдяки реалізації адекватної фінансової політики, яка відповідає прийнятим в установленому порядку теоріям, доктринам, концепціям, стратегіям і програмам у політичному, економічному, соціальному, інформаційному і власно фінансовому сенсі.

Ефективність впровадження концептуальних наукових положень в практичну діяльність вимагає висвітлення загальних (пріоритет прав і свобод людини, верховенство права, пріоритет договірних засобів розв'язання конфліктів, розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у дотриманні національної безпеки, своєчасність заходів захисту національних інтересів потенційним і реальним загрозам, здатність до розвитку і вдосконалення тощо) та специфічних принципів організації та дотримання фінансово-економічної безпеки (подолання фінансових конфліктів і збалансування інтересів бізнесу, суспільства, держави; забезпечення ефективного розподілу капіталу і фінансових ресурсів, державний контроль за їх використанням; інтеграція національної фінансово-економічної безпеки з міжнародною та ін.).

Розробка стратегії фінансово-економічної безпеки включає послідовне впровадження заходів з метою становлення і розвитку ефективних процесів і усунення негативних тенденцій у фінансовому секторі.

Стратегія фінансово-економічної безпеки повинна включати в себе наступне:

- визначення характерних рис загроз (зовнішніх і внутрішніх) фінансово-економічної безпеки як сукупності чинників та умов, які небезпечно впливають на важливі економічні інтереси громадян, суспільства й держави;

- виявлення перспективних цілей стратегії і розробка програми дій для їх досягнення.

Реалізація Державної стратегії фінансово-економічної безпеки в практичній діяльності має здійснюватися шляхом системних заходів, механізмів, які реалізуються на основі відповідних індикаторів та кількісних показників (макроекономічних, зовнішньоекономічних, демографічних, екологічних тощо).

Важливими функціями системи регулювання фінансово-економічної безпеки є:

- побудова ефективної системи і підтримка її функціонування (забезпечення організаційних і правових засад для створення, функціонування і розвитку системи; формування окремих складових організаційної

структури та розподіл їх функцій; кадрове, матеріальне, фінансове, інформаційне, технічне, забезпечення системи та її складових);

- забезпечення функціонування системи (розробка і впровадження державної стратегії регулювання фінансово-економічної безпеки; планування певних заходів з метою сприяння й підтримки безпеки; організація й безпосереднє управління системою та її складовими елементами; розрахунок витрат на реалізацію заходів та оцінка їх ефективності);

- оцінка перспективи діяльності системи (прогнози, пошук та оцінка можливих загроз, негативних чинників, причин щодо їх виникнення, наслідків їх впливу; планування й організація заходів щодо їх запобігання, нівелювання прояву загроз і дії негативних чинників на інтереси держави, а також усунення наслідків впливу негативних чинників);

- вхідження у міжнародні системи фінансово-економічної безпеки (участь в існуючих та нових системах фінансово-економічної безпеки; робота у двосторонніх і багатосторонніх органах фінансово-економічної безпеки; розробка та введення в дію відповідних нормативно-правових документів, стосовно регулювання міждержавних відносин в сфері безпеки, спільна реалізація заходів у межах міжнародної фінансово-економічної безпеки).

Беручи до уваги те, що фінансово-економічна безпека не є статичною (тобто на систему безпеки має вплив конкретна ситуація, яка виникає на тому чи іншому етапі соціального, економічного і політичного суспільного розвитку), то виокремимо підтримуючі процеси механізму дотримання фінансово-економічної безпеки:

- об'єктивний і всеосяжний моніторинг економічної і фінансової сфери з метою виявлення, оцінки і прогнозу загроз (як внутрішніх, так і зовнішніх) інтересам та діям об'єктів фінансово-економічної безпеки;

- розрахунок порогових граничних показників фінансових, соціальних та економічних індикаторів (показників), перевищення яких може сприяти фінансовій нестабільності і фінансовій кризі;

- дії держави щодо виявлення, оцінки і усунення загроз (внутрішніх і зовнішніх) фінансово-економічній безпеці.

Одним з важливих підтримуючих процесів є визначення критеріїв та вимог до фінансово-економічної безпеки. Так, базою при формуванні критеріїв та вимог до системи фінансово-економічної безпеки можуть бути підходи щодо визначення інтегрального

індексу та критеріїв фінансово-економічної безпеки за допомогою методики розрахунку рівня фінансово-економічної безпеки держави. Така методика застосовується з метою визначення та оцінки рівня фінансово-економічної безпеки як вагомого елемента державної безпеки і включає перелік основних показників (індикаторів) стану фінансово-економічної безпеки, їх оптимальні, граничні, порогові значення, і методи щодо розрахунку інтегрального індексу фінансово-економічної безпеки. Дана методика включає комплексний аналіз показників фінансово-економічної безпеки та визначення потенційних загроз фінансово-економічній безпеці країни.

Суб'єктами підтримки фінансово-економічної безпеки країни є: Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, прокуратура України, суди загальної юрисдикції, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України, громадяни України та об'єднання громадян.

Беручи до уваги правові та концептуальні засади стосовно сутності фінансово-економічної безпеки, можна стверджувати, що об'єкт фінансово-економічної безпеки країни – це фінансова система, а саме усі її ланки і сфери: громадяни, домогосподарства; організації, підприємства, установи; окремі регіони і території; інтелектуальні та матеріальні цінності суспільства, інформаційна і навколишня природна середина, природні ресурси; держава.

Крім держави та її інститутів управління гарантуванням фінансово-економічної безпеки в суспільстві займаються також недержавні організації, громадські об'єднання, рух громадян, комерційні структури, асоційовані юридичні та фізичні особи. Вони застосовують заходи, які агрегують життєво важливі економічні та соціальні інтереси, захищають економічні права і свободи громадян і суспільства в цілому, професійних і трудових колективів, впливають на розробку і реалізацію економічної політики, тактики і стратегії економічної безпеки.

Ефективне інформаційне і інтелектуальне забезпечення фінансово-економічного розвитку і результативності системи забезпечення фінансової безпеки України є неможливим без відповідного правового забезпечення діяльності державних (і недержавних) управлінських органів і структур.

Законодавство про регулювання проблем фінансово-економічної безпеки нашої держави ґрунтується на Конституції України, Законах України «Про національну безпеку України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», Кримінальному і Кримінально-процесуальному, Бюджетному, Податковому, Митному, Цивільному та Цивільно-процесуальному, Господарському та Господарсько-процесуальному кодексах України та інших законах, міжнародно-правових угодах, учасником яких є наша держава, а також нормативно-правових актах, що забезпечують діяльність юридичних та фізичних осіб в різних сферах господарювання.

Підсистеми забезпечення механізму фінансово-економічної безпеки спрямовані на координацію загальнодержавних дій у сфері дотримання безпеки окремими громадянами, суб'єктами господарської діяльності, галузями, секторами економіки, а також на рівні регіону, країни та світу.

Висновки. Таким чином, розвиток дієвого механізму забезпечення національної фінансово-економічної безпеки не можливо без вирішення багатоаспектних проблем стосовно визначення концепцій і принципів підтримки фінансово-економічної безпеки, виявлення пріоритетних напрямків інтересів держави у фінансовій сфері, відстеження чинників, які створюють загрози фінансово-економічній безпеці держави, а також запровадження попереджуючих та нівелюючих заходів. Крім того, для запровадження в дію регулятивного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки необхідно подолати деякі правові, структурно-організаційні, процедурні, кадрові, технологічні і ресурсні проблеми. Запропонований механізм сприяє реалізації регулятивної функції в системі фінансово-економічної безпеки держави задля гарантування стану захищеності. Успішність гарантування захищеності від загроз та викликів залежить від того, наскільки ефективно функціонуватимуть зазначені компоненти механізму.

Отже, механізм управління фінансово-економічною безпекою держави включає в себе елементи, які об'єднані спільною метою, а характерною ознакою їх сукупності є взаємозв'язок і взаємодія. Узгоджена взаємодія усіх елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою в кінцевому результаті гарантуватиме ефективне функціонування усієї національної економіки та її економічне зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ермошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 309 с.
2. Ревак І. О. Механізм забезпечення фінансової безпеки України: Теоретичний аспект. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2009. № 2. С. 1–10.
3. Клименко Т. В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2011. № 4 (58). С. 340–343.
4. Грибіненко О. М. Сутність та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 22–1. С. 98–100.
5. Бондаренко А. І. Механізми забезпечення фінансової безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 107–109. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2018/24.pdf (дата звернення: 28.06.2022).
6. Ковальчук А. Державний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки: теоретико-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 136–140. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/27.pdf> (дата звернення: 28.06.2022).
7. Балабаниць А. В., Гапонюк О. І., Горбашевська М. О., Кислова Л. А., Омельченко В. Я., Семкова Л. В., Мацука В. М., Осипенко К. В., Перепадя Ф. Л. Управління фінансово-економічною безпекою держави та шляхи запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам : монографія. Маріуполь : Маріупольський державний університет, 2020. 223 с. URL: http://91.250.23.215/jspui/bitstream/123456789/1746/1/upravlinnia_finansovo-ekonomichnoi.pdf (дата звернення: 28.06.2022).
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ президента України №392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 28.06.2022).

REFERENCES:

1. Yermoshenko M. M. (2001) *Finansova bezpeka derzhavy: natsionalni interesy, realni zahrozy, stratehiia zabezpechennia* [Financial security of the state: national interests, real threats, security strategy]. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. (in Ukrainian)
2. Revak I. O. (2009) *Mekhanizm zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy: Teoretychnyi aspekt* [The mechanism of financial security of Ukraine: Theoretical aspect]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii ekonomichna – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. The series is economic*, 2, 1–10. (in Ukrainian)
3. Klymenko T. V. (2011) *Osnovni elementy mekhanizmu zabezpechennia finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia* [The main elements of the mechanism for ensuring the financial security of economic entities]. *Visnyk ZhDTU. Serii: Ekonomichni nauky – Bulletin of ZhSTU. Series: Economic Sciences*, 4(58), 340–343. (in Ukrainian)
4. Hrybinyenko O. M. (2017) *Sutnist ta shliakhy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [The essence and ways to ensure the economic security of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 22–1, 98–100. (in Ukrainian)
5. Bondarenko A. I. (2018) *Mekhanizmy zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy* [Mechanisms for ensuring financial security of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 3, 107–109. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2018/24.pdf (accessed 28 June 2022). (in Ukrainian)
6. Kovalchuk A. (2017) *Derzhavnyi mekhanizm zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky: teoretyko-pravovyi aspekt*. [State mechanism for ensuring financial and economic security: theoretical and legal aspect]. *Pidpriemnytstvo, Hospodarstvo i Pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 2, 136–140. Available at: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/27.pdf> (accessed 28 June 2022). (in Ukrainian)
7. Balabanyts A. V., Haponiuk O. I., Horbashevska M. O., Kyslova L. A., Omelchenko V. Ia., Semkova L. V., Matsuka V. M., Osypenko K. V., Perepadia F. L. (2020) *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu derzhavy ta shliakhy zapobihannia zovnishnim i vnutrishnim zahrozam* [Management of financial and economic security of the state and ways to prevent external and internal threats]. *Mariupol: Mariupolskyi derzhavnyi universytet*. Available at: http://91.250.23.215/jspui/bitstream/123456789/1746/1/upravlinnia_finansovo-ekonomichnoi.pdf (accessed 28 June 2022). (in Ukrainian)
8. *Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy»*. Ukaz prezidenta Ukrainy № 392/2020. [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 14, 2020 "On the National Security Strategy of Ukraine". Decree of the President of Ukraine №392 / 2020]. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (accessed 28 June 2022). (in Ukrainian)